

Олександра Пальчевська

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ НАРОДНОЇ МЕТЕРОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ФРАЗЕОЛОГІЇ

У розвідці йдеться про особливості народного маркування метеорологічної лексики та фразеології англійської, української та французької мов. Основні концепти, які втілюються в мові є етно- та культурно- маркованими. Будучи об'єктом нашого дослідження, концептуальні утворення у царині традиційної народної метеорології (ментальні проєкції або стереотипи) визначають специфіку етнічної картини світу.

Ключові слова: лінгвокультурні особливості, народне маркування, народна метеорологія, етномовна картина світу.

The investigation deals with the meteorological vocabulary and phraseology of English, Ukrainian and French languages folk marking peculiarities. The main concepts embodied in the language are ethno- and culturally marked. As the object of our study, conceptual formations in the field of traditional folk meteorology (mental projections or stereotypes) determine the ethnic world picture specifics.

Key words: linguistic and cultural features, folk marking, folk meteorology, ethnolinguistic picture of the world.

Останнім часом набувають актуальності дослідження, що розглядають мову як етнічний та культурний феномен (А. Вежбицька, Р.М. Кісінг, J. Bartminski, R. Grzegorzycykowa, О. Березович, В. Долинський, І. Ольшанський, О. Шевченко, В. Маслова, Н. Мечковська, О. Тищенко, С. Толстая тощо). Такий підхід дозволяє реконструювати культурну мотивацію мовних елементів, їхню структуру як семіотичний механізм усної пам'яті культури.

Процес вибору того чи іншого образу, який лежить в основі номінації пов'язується із специфікою світосприйняття людини, що детермінується стереотипами та еталонами, які відносяться до її картині світу. Світ осприйняття надає такій номінації статусу певного мірила оточуючого світу. Саме тому одиниця, яка поєднує в собі різні

фрагменти дійсності, розглядається як механізм, який приводить у взаємодію пізнавальні процеси людини, її емпіричний досвід, культурний спадок етнічного середовища, мовну компетенцію для того, щоб відобразити в мовній формі чуттєві образи та створити мовну картину невидимого світу.

У такому розрізі пропонуємо розглянути лексику та фразеологію на позначення метеорологічних явищ в народній картині світу англійської, української та французької мов.

Поведінка та характеристика лиса, як еталона хитрості у тваринному світі, реалізується у лексемі *foxy* «*Cunning, sly; of the weather, deceptive, uncertain*».

Одна з назв чорних хмар, що віщують грозу у народній французькій мові *bouffio* (буквально: буйвол). У північних діалектах номінація *bouffio* означає шум, галас. У варварській латині, *bouffio* мала те ж значення. Показовим у такому випадку є вислів лангедокців, які кажуть: *Louvent bouffe* (буквально: Звідки дме вітер).

Форма хмари може нагадувати частини тіла тварини, як от *colt's-tail: a cloud with a bushy appearance like a ragged fringe, which portends rain: We call them colt's-tails here* [ED1, с. 730]; *mares' tails* (буквально: хвости кобили).

Серед фразеологічних номінацій французької мови з зооморфним компонентом виокремлюється група синонімічних ідіом: *froid de canard (faire) (froid de canard de chien, de loup, d'attaque) – Il fait froid, ajoute-t-il, un froid de canard. Un froid de canard.* – собачий холод собачий холод. За даними словника вислів *froid de canard* походить з практики полювання на качок, що відбувається восени і взимку, коли дуже холодно.

Щоб назвати природне явище, коли одночасно іде дощ та світить сонце, існує ціла низка номінацій у різних мовах. Так, в англійській мові це *laughing rain, a rain from the south-west, with a clear sky-line* (буквально: дощ, що сміється). В українській мові на позначення такого природного явища використовують вирази: *Курячий дощ, свинячий дощ, сліпий дощ. Дощдь сквозь сонце.*

Погодні умови можуть концептуально уявлятися як зовнішність людини. Так, похмуре небо співвідноситься із зовнішнім виглядом потопельника *drooned: When the sky is overcast and dark all round, it is said to have 'a drooned appearance.* Об'єм та форма хмар представлені у номінації тучний: *Грозовий. Тучний дощ. Сильний, но кратковременный дождь съ грозой. Ой ідутъ дощі усе тучніі.*

Іноді семантика номінацій на позначення явищ погоди реалізується через просторово-часові метафори. Наприклад, лексема *пільма*: 1) *Тьма.* 2) *Густой туманъ; дождь со снѣгомъ* містить у своїй значеннєвій структурі образ темряви.

Показовими у такому випадку є український номен на позначення дощової погоди *Година іде* «Идетъ дождь. Відповідно похідним від останнього буде вираз *Годинне літо* «Погожій, погодный, благопріятный (о погодѣ)».

Отже, варто зазначити, що розглянутий нами фрагмент народної мовної картини співвідноситься з певним специфічним типом культури, відзеркалює народну культуру, багато в чому реалізується через «наївні», міфологічні уявлення про світ. Сприйняття оточуючого світу реалізується через уявлення про живу та неживу природу, її явища. Цей процес у мові відбувається шляхом метафоризації смислів властивих певній мовній спільноті.